

IV. POLITIČKE STRANKE I STRANAČKI SUSTAVI

POLITIČKE STRANKE

- **POLITIČKE STRANKE** su dobrovoljna udruženja građana koja se natječu za osvajanje vlasti putem izbora radi obavljanja javnih poslova
- **bore se za vlast i sudjeluju u vlasti** (*donose zakone, uredbe i strategije*)
- stranke moraju biti u skladu s Ustavom i zakonima, a **one stranke koje podrivaju demokratski poredak su zabranjene** (*Ustav RH, čl. 6.*)

FUNKCIJE POLITIČKIH STRANAKA

- **OKUPLJANJE** (agregacija) različitih političkih interesa
 - *okupljanje građana kako bi putem stranaka ostvarili svoje interese*
- **INTEGRACIJA** u politički sustav
 - *građani se putem stranaka uključuju u politički život (i ostvaruju svoje interese)*
- **POLITIČKA SOCIJALIZACIJA**
 - *stranke uče građane pravilima političke utakmice i promicanju političke (participacijske) kulture*
- **MOBILIZACIJA** glasača
 - *predstavljajući svoje programe biračima, stranke ih pokreću na sudjelovanje u izborima*
- **ORGANIZACIJA VLASTI**
 - *pobjedom na izborima, građani sudjeluju u vođenju zajednice putem svojih predstavnika*

NASTANAK POLITIČKIH STRANAKA

- političke stranke se **javljaju u 17. st.** – Engleska – Vigovci (*Whigs - liberali*) i Torijevci (*Tories - konzervativci*) – *kad jača moć engleskog parlamenta, a kraljeva moć slabi*
 - 18. st – u Francuskoj – žirondinci (za plemstvo) i jakubinci (za puk)
- smisao stranačkog djelovanja dobivaju u 19. i 20. st. kad se širi **opće pravo glasa**
- svaka stranka mora imati **program i statut**

norme, vrijednosti, načela i ciljevi
za koje se stranka zalaže i što bi
pokušala učiniti ako dođe na vlast

regulira funkcioniranje
unutar stranke
(ustrojstvo stranke)

PODJELA POLITIČKIH STRANAKA

– s obzirom na **PROGRAM I POLITIČKE ZAHTJEVE**:

- konzervativne
- liberalne
- demokršćanske
- socijaldemokratske

KONZERVATIVNE

LIBERALNE

DEMOKRŠĆANSKE

SOCIJALDEMOKRATSKE

– s obzirom na **IDEOLOGIJU (SVJETONAZOR)**:

- ljevicu
- desnicu
- centar

} podjela iz doba
Francuske
revolucije

LJEVICA

DESNICA

CENTAR

LJEVICA

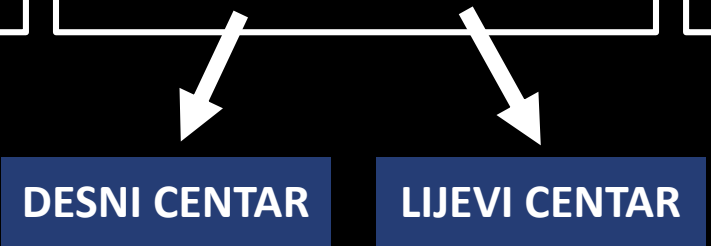
- zalažu se za **veća socijalna prava** širih slojeva stanovništva (radnika)
- **veća kontrola gospodarstva**

CENTAR

- opcija **izbjegavanja krajnosti**, nasilja i nestabilnosti
- označava **političko djelovanje između ljevice i desnice**
- skloni su povezivanju s obje strane

DESNICA

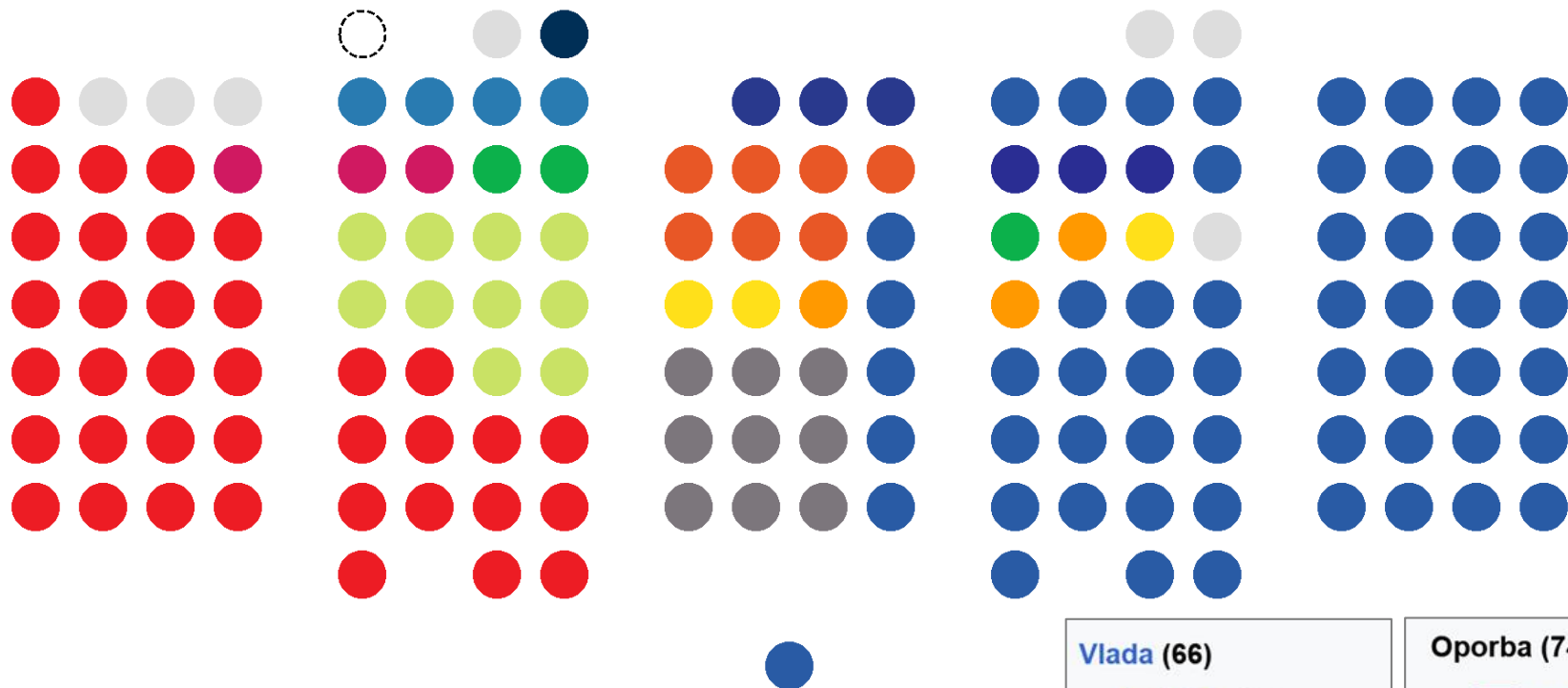
- **konzervativizam i nepromjenjivost** (status quo)
- **poštivanje tradicije, autoriteta i obiteljskih vrijednosti**
- poticanje slobodnog ekonomskog djelovanja

DESNI CENTAR

LIJEVI CENTAR

- **radikalna ljevica** (zagovaraju nasilne političke promjene koje završavaju diktaturom) i **radikalna desnica** (promicanje rasizma, ksenofobije i nepriznavanje prava manjinama)

Vlada (66)

- ■ HDZ (57)
- ■ DP (9)

Potpورا vladi (10)

- ■ HSLs i nez. (3)
- ■ HNS i nez. (3)
- ■ Nezavisni-HSU (3)
- ■ Nez. (1)

Oporba (74)

- ■ SDP (37)
- ■ Možemo! (10)
- ■ Most (7)
- ■ Centar-NPS (4)
- ■ HSS-GLAS-DO SiP (3)
- ■ IDS (3)
- ■ SDSS (3)
- ■ Klub nez. (3)
- ■ DOMiNO (2)
- ■ Suverenisti (1)
- ■ Nez. (1)

11. saziv Sabora – 2024.
151 zastupnik

KONZERVATIVNE

- **tradicija** kao ključni čimbenik razvitka
- **zalažu se za postojeći poredak** u društvu (*status quo*)
- **protive se naglim promjenama** u društvu

LIBERALNE

- zalažu se za **individualizam, slobodu i jednaka prava pojedinaca**
- **zagovaraju privatno vlasništvo i slobodu tržišta** („laissez-faire“)
- **pojedinaac iznad zajednice**

DEMOKRŠĆANSKE

- temelje se na **socijalnom nauku Katoličke Crkve**
- osnovne vrijednosti su **dostojanstvo čovjeka, solidarnost i sloboda**
- sloboda je ograničena zaštitom javnog morala utemeljenog na kršćanskom nauku

SOCIJALDEMOKRATSKE

- zalažu se za **socijalni program i rješenje socijalnih pitanja** (*prava radnika, zdravstvo, školstvo, socijalna pomoć siromašnima...*)
- temeljne vrijednosti su **sloboda, ravnopravnost i solidarnost**
- ciljeve postižu reformističkim metodama

OSTALE VRSTE STRANAKA I POPULIZAM

- KOMUNISTIČKE
- NACIONALISTIČKE (FAŠISTIČKE)
- REGIONALNE
- ZELENE
- AGRARNE/SELJAČKE STRANKE
- **POPULIZAM** – politička metoda kojom stranke podilaze širim narodnim masama nudeći im rješenja trenutnih problema i strahova (*imigracija, terorizam, bogati u odnosu na siromašne...*)
 - populisti obećavaju ono što **ne mogu** ili **ne namjeravaju ispuniti**
 - **lijevi** (*npr. izvor problema u društvu je u 1% bogatih*) i **desni populizam** (*npr. izvor problema u društvu su imigranti, manjine...*)

UDRUŽENJA STRANAKA

- **KOALICIJA** je savez političkih stranaka koje se udružuju na određeno vrijeme zbog ostvarenje nekog zajedničkog cilja
- spajanjem u koaliciju stranka ne gubi svoju samostalnost

- **vrste koalicija:**

- prirodne i neprirodne
- predizborne i postizborne

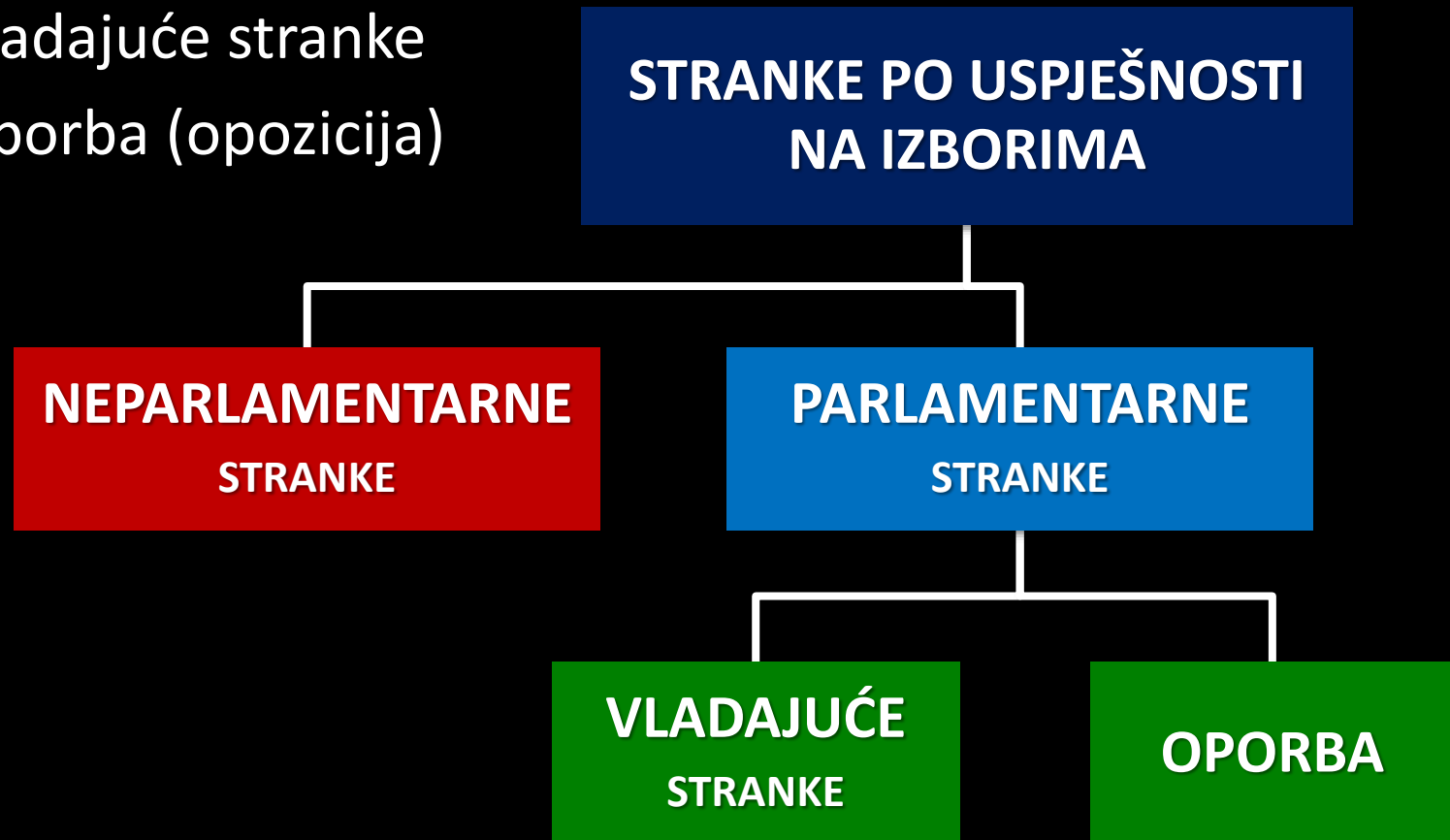

- **UNIJA STRANAKA** je spajanje stranka kojim se gubi samostalnost i prihvaća jedinstven zajednički program

- npr. **CDU** (njem. Christlich-Demokratische Union) i **CSU** (njem. Christlich-Soziale Union in Bayern)

POL. STRANKE – *uspješnost na izborima*

- s obzirom na **uspješnost na izborima**, razlikujemo:
 - neparlamentarne stranke
 - parlamentarne stranke
 - vladajuće stranke
 - oporba (opozicija)

STRANAČKI SUSTAVI

- **STRANAČKI SUSTAV** – mreža odnosa utemeljenih na međusobnom natjecanju pol. stranaka radi osvajanja pol. vlasti
 1. **jednostranački** sustav (*npr. Kina, Kuba, Sj. Koreja*)
 2. **višestranački** sustav
 - a) sustav s **dominantnom strankom** (*npr. Indija, Japan*)
 - b) **dvostranački** sustav (*npr. SAD*)
 - c) **višestranački** sustav (*npr. Hrvatska*)
- postoje zemlje u kojima je rad političkih stranaka zabranjen (*npr. Iran*) pa se za parlament kandidiraju nezavisni kandidati

POLITIČKE STRANKE U HRVATSKOJ (19. st)

- višestranačje se u Hrvatskoj **javlja u 19. st.**
 - **Narodna stranka** – *Josip Juraj Strossmayer* i *Franjo Rački*
 - **Stranka prava** – *Ante Starčević* i *Eugen Kvaternik*
 - **Hrvatska pučka seljačka stranka** – *braća Radić*
 - **Liberalna stranka** – *Franjo Deak*
- ideje i programi tadašnjih stranaka, postat će temelji današnjih stranaka

J. J. Strossmayer

Franjo Rački

Ante Starčević

Eugen Kvaternik

Stjepan Radić

Franjo Deak

POLITIČKE STRANKE U RH

(20. st)

- događaji koji su prethodili uvođenju parlamentarne demokracije u RH:
 - **pad Berlinskog zida**
 - **raspad SSSR-a**
 - **pad diktature u Rumunjskoj**
- **zajednički elementi prekretnica** u životu zemalja bivšeg istočnog bloka:
 - prekid s dotadašnjim političkim sustavom (*komunizam → demokracija*)
 - traženje novog gospodarskog sustava (*komanditno → tržišno*)
 - pojava nacionalne homogenizacije (*osamostaljenje država*)
- **višestranačje u RH:**
 - 1990. – 28 stranaka
 - 2025. – oko 160 stranaka
(160 aktivnih // 409 registriranih)

